COLECȚIA DE ARTĂ „IOAN D. NICOLAU"

Petre OPREA

Colecționarul de artă Ioan D. Nicolau

La începutul secolului nostru, pasionații pentru colecții, mai ales pentru cele de artă, înregistrau o cifră surprinzător de mare de noi adepți fanatici. Aceștia, cu rare excepții, nu năzuiau să oglindească mișcarea artistică românească în ansamblul ei, ci își concepeau colecțiile limitate la opera a 2—3 artiști contemporani. În cadrul lor primul loc îl ocupa creația lui Ștefan Luchian, așa cum la colecționarii din a doua jumătate a veacului trecut (dr. I. Kalinderu, Eugen Cərada, Al. Vlahuță, dr. Istrate ș.a.) stătea la loc de cinste arta lui Nicolae Grigorescu.

Printre înfocații admiratori ai pictorului florilor se număra și Ioan D. Nicolau, a cărui colecție reunea peste 400 de lucrări de diferiți artiști, centrul de atracție constituindu-l cele aproape 40 de pînze semnate de Ștefan Luchian.

În tinerețea sa, Ioan D. Nicolau făcuse temeinice studii de drept la Pəris (1882—1887), unde frecventase cu asiduitate mai multe saloane și cercuri literare și artistice, ceea ce îl determinase să achiziționeze pentru înfrumusețarea locuinței bucureștene un nud și două peisaje de Diaz de la Peña și trei peisaje de Daubigny. În același timp se pasionase de caii de rasă și își organizase niște grajduri valoroase [1]. După un timp, vînzîn-

[1] Preferințele nu i se îndreptau spre caii de curse, neavînd înclinații turiste, ci spre caii de trăsură și gabrioletă, pe care nu ezita să-i cumpere deplasîndu-se la herghelliile renumite din Austro-Ungaria, Rusia și chiar din Anglia.

După căsătorie, deoarece soția sa avea rezerve față de o astfel de înclinare și se temea să călătorească cu acești ani-

https://biblioteca-digitala.ro

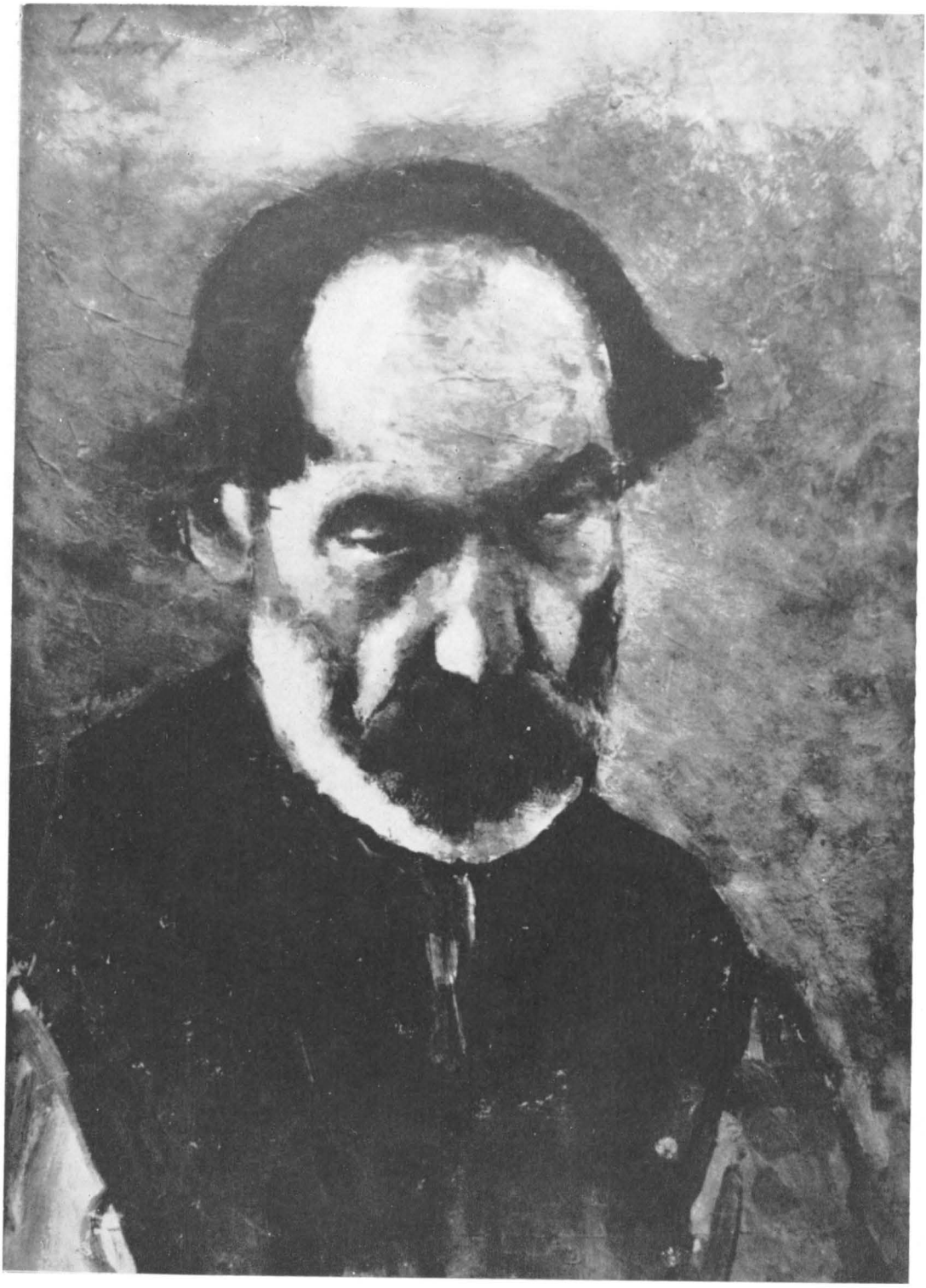

https://biblioteca-digitala.ro

du-şi caii şi cum era abstinent şi nu frecventa nici cafenelele sau cluburile politice, a început să viziteze expoziţiile, ca altă dată la Paris. Cu încetul, acestea îl atrag într-un mod irezistibil, convertindu-l în scurt timp într-un pătimaş colecţionar de artă.

În mai puţin de doi ani a reuşit să-şi alcătuiască o colecţie apreciabilă ca număr de tablouri, binecunoscută amatorilor de artă. Mîndru de ea, simţind nevoia s-o privească permanent în condiţii optime, precum şi s-o arate tuturor amatorilor dornici s-o admire, în pragul anului 1910 şi-a început construirea unei locuinţe, cu ajutorul arhitectului Clavel, în care totul gravita în jurul unui peristil ce trebuia să adăpostească galeria de tablouri. Pentru atingerea acestui scop n-a precupeţit nici bani, nici timp : realizarea a durat pînă în 1913, încăperile fiind înfrumuseţate cu bogate stucaturi pe plafoane, realizate de specialişti italieni, iar pereţii cu picturi decorative datorate unor meşteri nemţi.

Din primul moment al întocmirii ei, colecţia s-a axat pe creaţia lui Ştefan Luchian, binecunoscut de Ioan D. Nicolau fiindcă amîndoi, cu ani în urmă, se luaseră adeseori la întrecere în conducerea unor trăsuri mînate de caii cei mai iuţi din Bucureşti. Admiraţia colecţionarului pentru creaţia pictorului l-a determinat să-l viziteze cu asiduitate şi devotament de cîte 2—3 ori pe săptămînă pe artistul bolnav, stînd de fiecare dată ore în şir, fie privind cum pictează, fie discutînd mai ales despre cai şi cancanuri mondene. Atracţia către pictura lui Ştefan Luchian îi fusese iniţial stimulată şi cultivată de faimosul colecţionar Al. Bogdan—Piteşti, cunoştinţă din copilărie, întrucît moşiile părinteşti erau foarte apropiate. Extrem de pasionat de arta lui Şt. Luchian, colecţionarul Ioan D. Nicolau a început să-i urmărească îndeaproape creaţia, fiind totdeauna afectat atunci cînd nu era el cumpărătorul unui tablou mai deosebit. Ar fi putut evita asemenea neplăceri întrucît moştenise o întreprindere foarte prosperă, care exploata pădurile de la Lotru şi Brezoi din Rm. Vîlcea. Însă ezita îndelung pînă se hotăra să cumpere o lucrare, deşi era dotat cu gust artistic foarte dezvoltat ; pe de altă parte era o fire tare econoamă şi oferea în consecinţă preţuri mici. În schimb, Luchian, deşi îi cunoştea această meteahnă, iar Ioan D. Nicolau de cîte ori venea la el sosea cu braţele pline de flori, bomboane şi nelipsitele ţigări subţiri de foi, preferate de artist, îi cerea de fiecare dată preţuri foarte mari. Ca să nu-şi jignească admiratorul, pictorul nu mai revenea însă asupra preţului, nici dacă acesta renunţînd definitiv la tablou, alt amator ar fi fost dispus să-l cumpere, iar în cazul acestuia, în alte împrejurări i-ar fi luat mult mai puţin. În familia colecţionarului se povesteşte o întîmplare[2] cu privire la una din manevrele lui — soldată cu un eşec — de a cumpăra un tablou de la Luchian, fără a-i plăti suma cerută.

După acest eşec, pe care nu şi l-a iertat niciodată, el a devenit mai prevăzător în achiziţiile făcute la Luchian, pe care îl frecventează cu şi mai multă asiduitate, pentru a fi principalul cumpărător. Starea sănătăţii lui Luchian înrăutăţindu-se, de prin 1912, Nicolau îl vizitează mereu, cu aceeaşi regularitate ca înainte, dar renunţă să mai cum-

► St. Luchian, *Cap de bătrîn*

male nărăvaşe, pasiunea pentru cai a lui Ioan D. Nicolau a început treptat să descrească şi s-a curmat brusc odată cu introducerea primului tramvai electric în capitală (linia nr. 11) care a provocat din primele zile ale funcţionării sale numeroase accidente de trăsură, unele soldate cu moartea sau schilodirea cailor.

[2] Într-o expoziţie personală a lui Luchian, colecţionarul Nicolau a constatat că un tablou înfăţişînd *Trandafiri albi*, care-i plăcuse tare mult cînd pictorul îl executase, dar ezitase să-l cumpere, era foarte admirat de vizitatori. Dorind cu tot dinadinsul să fie al lui, însă pîrdalnica-i fire împingîndu-l să se tocmească, n-a reuşit să-l convingă pe Luchian să cedeze cu nimic de la preţul iniţial de 3 000 lei. Asaltul colecţionarului asupra preţului a durat întreaga după amiază, toate argumentele lui însă s-au izbit de încăpăţînarea lui Luchian care ţinea mortiş la suma cerută. Întors acasă, Ioan D. Nicolau este atît de afectat de insucces, încît nu numai că renunţă la masa de seară, dar toată noaptea bea cafele după cafele, frămîntîndu-se cum să facă să cumpere tabloul la preţul oferit de el. A doua zi, la micul dejun, soţia sa, o frumuseţe recunoscută a Bucureştiului, pe care era nemaipomenit de gelos, însoţind-o pretutindeni cînd ieşea în oraş, i-a cerut lămuriri fiind intrigată de insomnia lui, care nu se mai manifestase pînă atunci nici cînd afacerile nu-i mergeau după cum dorea. Aflîndu-i necazul, cum că nu cumpărase tabloul, nu pentru că i s-ar fi părut suma mai mare în comparaţie cu alte tablouri achiziţionate sau fiindcă acest tablou n-ar fi meritat atîta, ci din principiu pentru a nu da cît i se cere şi, poate, la începutul discuţiei şi din plăcerea de a ieşi victorios din tîrguială, iar la urmă din încăpăţînarea învinsului, soţia a insistat să se ducă imediat să-l cumpere. Cum nu se îndura să piardă din colecţie tabloul dar se încăpăţîna să nu cedeze nimic din suma oferită — 2 400 lei — şi-a rugat soţia să se ducă ea să cumpere lucrarea pentru suma de 2.500 lei. Era convins că Luchian, necunoscînd că este soţia lui şi fiind sensibil la frumosul femenin şi galant cu sexul frumos, îi va ceda tabloul la acest preţ, după cum ştia, ca martor, că se întîmplase la vînzarea unor tablouri de Luchian în cazul cînd soţiile unor amatori insistaseră să scadă preţurile cerute iniţial.

Dar, ghinion, oferta d-nei Nicolau n-a fost acceptată de Luchian, care se pare a dedus dedesubtul şi a rămas imperturbabil, mai ales că Bogdan—Piteşti, venit între timp în expoziţie, se uita admirativ la tablou. Aflînd de la soţie cele petrecute şi pe deasupra că Bogdan—Piteşti se arătase încîntat de tablou, şi-a călcat peste orgoliu, şi-a luat cei trei mii de lei în buzunar şi a dat fuga să cumpere lucrarea. A sosit însă prea tîrziu. Un vizitator care asistase la discuţia soţiei sale cu Luchian asupra tabloului şi auzise cum Bogdan—Piteşti îi lăudase lucrarea şi-l felicitase pentru că nu cedase la preţ, asigurîndu-l că dacă nu va reuşi pînă la închiderea expoziţiei s-o vîndă la suma cerută, o va lua el, a cumpărat fericit tabloul disputat.

https://biblioteca-digitala.ro

pere lucrări, dînd crezare svonurilor că „Babacul", cum i se spunea de către intimi artistului, este ajutat foarte mult în realizarea tablourilor sale de pictorul Tr. Cornescu, ruda sa cu care locuia.

Un alt artist bine reprezentat în colecţia Ioan D. Nicolau a fost Abcar Baltazar. La înţelegerea şi aprecierea operei acestui valoros artist a ajuns în urma discuţiilor purtate cu Luchian şi Bogdan Piteşti, care îi apreciau deosebit de mult opera. Din păcate a reuşit să cumpere doar cîteva lucrări de la Baltazar, în ultimul an al vieţii pictorului. Şi-a completat însă colecţia, cumpărînd cîteva tablouri semnificative din creaţia artistului de la fratele acestuia, grefierul Ioan Baltazar. Tot datorită aprecierii şi îndemnului acestora, a cumpărat foarte interesanta lucrare de Ion Andreescu — *Bătrîn oriental* — de la sora artistului, Alexandrina Andreescu.

De prin 1912, printre sfătuitorii avizaţi ai lui Ioan D. Nicolau în cumpărarea de tablouri este Ioan Theodorescu-Sion, deşi colecţionarul se mai consulta deopotrivă şi cu alţi artişti care îi frecventau casa: Pan Ioanid, Gropeanu, Constantin Artachino, soţii Denise şi Ioan Iordănescu, Severo Burada, Constantin Mihăilescu — profesor de desen la Rm. Vîlcea, Eustaţiu Stoenescu, Romeo Vizanti, custodele Muzeului de artă din Parcul Libertăţii.

Rezultatul prieteniei colecţionarului cu I. Theodorescu-Sion constă nu numai în primirea consultaţiilor autorizate în materie de artă, dar şi în achiziţionarea de lucrări reprezentative ale acestuia din perioada 1912—1916: *Portret de ţăran*, *Portretul lui Ion Puşcă*, *Plăieşii*, *Iarna*, *Interior de biserică* ş.a.

Sfaturilor lui Ion Theodorescu-Sion şi ale lui Eustaţiu Stoenescu, răsfăţatul casei, i se datorează în bună parte îmbogăţirea colecţiei cu pînze de Ressu (*Intrare în mănăstire*, *Ţărănci purtînd hîrdaie*, *Ţărănci torcînd*), Pallady (*Mahala din Iaşi*), Petraşcu (*Dalii roşii*, *Lalele*, *Flori*), Dărăscu (*Diligenţa*, *Veneţia*), Gropeanu (*Lingurărese*), Eustaţiu Stoenescu, mai toate lucrări de căpătîi în opera acestora din perioada respectivă.

Desigur colecţia ar fi putut lua proporţii destul de însemnate, întrucît pasiunea lui Ioan D. Nicolau devenise o obsesie, iar întreprinderea forestieră îi aducea venituri enorme — lemnul era din ce în ce mai căutat, atît în preajma, cît şi în timpul războiului balcanic, precum şi în timpul neutralităţii (1914—1916). Părăsirea Bucureştiului de către artişti odată cu izbucnirea războiului, dar mai ales apariţia primului simptom clar al unei boli incurabile — cancerul — care îl duce la o primă operaţie chiar în 1916, stăvilesc aproape brusc tendinţa de achiziţii masive. În decursul următorilor trei ani, pînă la încetarea din viaţă (1919), interval în care a mai suferit trei operaţii, colecţionarul va cumpăra mai mult din dorinţa de a-i susţine pe artişti sau pe soţiile lor, care îl solicitau să-i sprijine în acele vremuri de restrişte. De aceea colecţia lui Ioan D. Nicolau se îmbogăţeşte mereu cu noi lucrări semnate de pictori cu nume de rezonanţă în viaţa artistică a vremii, azi unii uitaţi, fără însă a aduce o strălucire specială colecţiei sale (Vermont, Aricescu, Marinescu-Vîlsan, Iordănescu, Florian etc).

După moartea lui, colecţia a rămas aproape intactă, cu excepţia cîtorva vînzări, mai ales din opera lui Luchian, pînă în 1929 cînd, murind soţia sa, ea a fost împărţită definitiv între cele trei fiice, conform actului de partaj pe care îl publicăm — după originalul aflat în posesia Valentinei Nicolau[3] — în anexă. La rîndul lor, moştenitoarele au mai adăugat cu timpul lucrări la partea ce le revenea. Astfel, amatorii de artă interesaţi le-au putut admira la noii colecţionari sau în diverse expoziţii, unde întotdeauna, de cîte ori au fost solicitate, au fost împrumutate de către posesorii lor.

Nud de Diaz din colecţia Laurenţia Tocineanu se află actualmente la Muzeul Banatului, din Timişoara; *Cap de copil* (desen) şi *Autoportret* de Luchian au intrat în patrimoniul Muzeului de artă din Ploieşti, ca şi *Mahala din Iaşi* de Pallady. *Portretul d-nei Laura Cornescu* de Luchian a devenit proprietatea Muzeului de artă din Iaşi; *Portret de ţăran*, *Portretul lui Ion Puşcă* şi *Plăieşii* de Ion Theodorescu-Sion sînt în patrimoniul Muzeului de artă al Republicii.

Meritul colecţionarului Ioan D. Nicolau constă nu numai în faptul de a fi contribuit la sprijinirea şi încurajarea cîtorva artişti contemporani lui, dar şi în acţiunea sa angajată de a constitui o colecţie cu lucrări valoroase ale unor talente în plină ascensiune, fără a mai pune la socoteală faptul că a fost unul din principalii susţinători materiali şi morali ai faimei operei lui Ştefan Luchian.

De asemenea, trebuie să menţionăm că pasiunea lui a transmis-o fiicelor sale care, la rîndul lor, şi-au păstrat în mare parte colecţiile pînă în prezent.

[3] Mulţumim şi pe această cale colecţionarei pentru informaţiile primite despre tatăl său.

https://biblioteca-digitala.ro

VALENTINA MANOLIU (NICOLAU)

PICTURĂ

Cap de bătrîn — Luchian
Flori (Ochiul boului) — Luchian
Bătrîn (Moș Nicolae) — Luchian
Căsuță (casa pictorului) — Alpar
Raci cu castraveți — Luchian
Bust de cucoană (Lorica Cocea) — Luchian [În Muzeul de artă Iași]
Autoportret — Luchian [În Muzeul de artă Ploiești]
Casă în iarnă — Luchian
Hipodrom (D-na Cioflec) — Luchian
Cap de copil mic (creion) — Luchian, [în Muzeul de artă Ploiești]
Beduin (Bătrîn oriental) — Andreescu
Dălii roșii — G. Petrașcu
Garoafe — Luchian
Oi (pastel) — Luchian
Bogdan-Pitești — Găină
Crist — Sion
Intrare în mănăstire — Ressu
Pădure — Marinescu-Vilsan
Sat — Grant
Țigancă cu flori — Bellet
Peisaj (mic) — Daubigny
Peisaj — Diaz
Mahala din Iași — Pallady. [În Muzeul de artă Ploiești]
Peisaj — Canisius
Veneția — Dărăscu
Marină cu pescăruș — Florian
Țăran italian — Sorolo
Peisaj cu sosea — Aricescu
Mosneag (Lumânărica) — Baltazar
Chivuțe — Baltazar
Călugăriță — Baltazar
Cap de fată — Baltazar
Cerșetorii — Baltazar
Regele Carol (desen) — Aman
Cucoană cu ramuri (desen) — Aman
Han — Ionescu Doru
Natură moartă (fructe) — Stoenescu
Trei bone — Gropeanu
Zăvoi — Ștefan Popescu
Nud în zăvoi — Șt. Popescu?
Cimp (vedere generală) — Dărăscu
Mosneag (țăran) — Sion [În Muz. R.S. România, nr. inv. 8486/1968]
Răsărit de soare — Aricescu
Babă (desen) — Stoica
Țigancă — Iordănescu
Fintina lui Manole — Romeo
Țigancă cu cosnița în spate — Vermont
Țărancă — Pan Ioanid
Cucoană cu pălărie (desen) — Artachino
Un peisaj marin — Bulgăraș
Curățitor de porumb — Marinescu
Păcală (desen) — Baltazar
Apus de soare (mic) — Nador
Marea cu talazuri — Tonitza
Marină (acuarelă) — Florian
Altar — Baltazar
Peisaj cu deal — nesemnat

MARGARETA CĂCIULĂ

PICTURĂ

Cap de ovrei — Luchian
Flori (Maci? Anemone) — Luchian
Țăran — Sion [În Muz. R. S. România, inv. 4729/958]
Căpițe de fin — Alpar
Fintină — Luchian
D-na Cioflec — Luchian
Portretul lui I. Nicolau — Severo Burada
Căsuțe — Luchian
Pomi mulți (peisaj) — Luchian
Oile (creion) — Luchian
Marină — Nador
Floare — G. Petrașcu
Boii — Luchian. Sub titlul *Popas* (pastel). [În Muzeul de artă Ploiești]
Garoafe mici și Țărăncuță — Luchian
Luchian cu pisica — Găină
Interior de biserică — Sion
Țărănci cu hîrdău — Ressu
Cîmpulung — Aricescu
Interior macedonean — Capidan
Țigancă gînditoare — Vermont
Baltă — Daubigny
Capra — Ch. Jacques
Sinaia — Stoenescu
Mesteceni — Gore Micescu
Farul (marină) — Voinescu
Marină cu 3 bărci — Florian
Joc de cărți — Romeo
Peisaj de munte — Aricescu
Ștefan cel Mare — Baltazar
Spoitori — Baltazar
Nud (spate) — Baltazar
Cap de cucoană — Baltazar
Icoană — Baltazar
Bunica (desen) — Aman
Car cu boi — Aman
Spoitori (mici) — Stoenescu
Țărancă pe stîncă — Vermont
Peisaj — St. Popescu
Cimitir — Bellet
Nud stînd jos — nesemnat
Iarnă (căsuțe) — Sion
Două țărănci — Sion
Berzele — Nador
Luminiș (acuarelă) — Stoica
Căsuțe — Canisius
Boi la arat — Romeo
Nud culcat — Romeo
Mulatră — Pan Ioanid
Cucoană fără pălărie — Artachino
Răsărit de lună — Aricescu
Coline — nesemnat
Sfîntă (desen) — Baltazar
Marină mică — Nador
Cimp cu flori — nesemnat
Mesteceni — Sion
Două tablouri mici (desene) — Aricescu
Spălatul rufelor — Canisius

LAURENȚIA TOCINEANU

PICTURĂ

Cap de fetiță (Lica) — Luchian (în Muzeul Brukenthal)
Flori (Crizanteme) — Luchian
Țăran (din profil) — Sion. [În Muz. R.S. România 8483/968]
Pansele — Alpar
Raci — Luchian
Copil cu guler alb — Luchian
Cap de băiat (desen) — Luchian
Nud (mic) — Luchian
Pomi puțini (Peisaj) — Luchian
Cring (creion) — Luchian
Mihai Viteazu — Baltazar
Lalele — G. Petrașcu
Flori mauve — Luchian
Nud culcat (mare) — Luchian
Luchian (cap) — Găină
Iarna — Sion
Țărănci cu caer — Ressu
Dunărea — Aricescu
Ciobănaș — Gore Micescu
Bust de țigancă — Baltazar
Peisaj cu oi — Daubigny
Nud — Diaz. [În Muzeul Banatului din Timișoara]
Diligența — Dărăscu
Anemone — Artachino
Insula șerpilor — Voinescu
Barcă la țărm — Florian
Rațe — Stoenescu
Peisaj cu apă — Aricescu
Cap de fetiță moartă — Baltazar
Văcsuitor — Baltazar
Nud (profil) — Baltazar
Călugăr — Baltazar
Călugărițe — Baltazar
Autoportret (desen) —
Țărancă (desen) — Aman
Spoitori (mari) — Stoenescu
Două țigănci — Vermont
Patru lingurărese — Gropeanu
Căsuțe cu podișcă — Șt. Popescu
Nud la toaletă — Romeo
Castel pe deal — Ressu
Bătrîn pe bancă — nesemnat
Apus de soare — Nador
Peisaj — Stoica
Căsuță — Iordănescu
Car cu fîn — Romeo
Țărăncuță stringînd — G. Micescu
Cap de expresie — Baltazar
Soldat — Băncilă
Căsuțe — Alpar
Peisaj de toamnă — nesemnat
Făt frumos și balaurul (desen) — Baltazar
Baltă (mică) — Nador
Canalul Senei — Tonitza
Marină — T. Voinescu
Zăvoi (cărbune) și *Luminiș în pădure* (desen) — Aricescu
Cucoană culcată — nesemnat

SCULPTURĂ

Moș Jancu (bronz) — Mihăilescu
Cioban (gips) — Mihăilescu
Țărancă (gips) — G. Tudor
Cap de copil (gips) — Boambă
Femeie cu cobiliță — G. Tudor
Bătrîn (basorelief) — G. Tudor
Orbul (bronz) — Iordănescu
Hamal (bronz) — Iordănescu
Două țărănci (gips) — G. Tudor
Cap de copil (marmură) — Boambă
Gladiator (gips) — Jalea
La chef (basorelief) — nesemnat
Țigănuș (bronz) — Iordănescu
Cioban (bronz) — Mihăilescu
Afrodita (marmură)
Domn cu cioc (gips)
Moș Ni'ă (gips) (bust)
Romană (basorelief)

https://biblioteca-digitala.ro